

Luc Duhamel, *The KGB Campaign Against Corruption in Moscow, 1982-1987*, Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2010, 312 p., ISBN 10-0822961083

Studiul lui Luc Duhamel, *The KGB Campaign Against Corruption in Moscow, 1982-1987* [*Campania KGB împotriva corupției în Moscova, 1982-1987*], propune o analiză a ilegalităților din sistemul economic, politic și social al statului sovietic în anii '80 ai secolului XX. Cercetarea dată urmărește îndeaproape eforturile KGB de a submina corupția din rețeaua de comerț a orașului Moscova și, în mod special, lupta acestei structuri de securitate cu două importante organizații comerciale din Moscova: Glavtorg (Direcția principală a comerțului a Comitetului Executiv Orașenesc din Moscova) și Glavmosplodoovoschprom (Direcția principală pentru administrarea fructelor și legumelor a Comitetului Executiv Orașenesc din Moscova). Duhamel propune cititorului informații curioase despre creșterea influenței organizațiilor de comerț și puterea politică și socială acumulată, metodele de corupere, relațiile dintre grupurile sociale, modalitățile de distribuire a bunurilor materiale, precum și cine erau cei care corupeau și cei care primeau mită.

Lucrarea este bazată pe importante surse de arhivă. Acestea reprezintă documente de epocă păstrate în arhiva KGB din Moscova și documente ale Procuraturii Generale a URSS, care se referă la investigațiile asupra corupției din rețeaua de comerț a orașului Moscova în anii 1982-1987. Documentele conțin materiale ale interogărilor, declarații și comentarii ale anchetatorilor de la KGB și ale procurorilor de la Procuratura Generală din Moscova. În anii '90, Duhamel a realizat un șir de interviuri cu persoane care au condus anchete în cazuri de corupție la Moscova, de exemplu anchetatori de la KGB: V. Bunakov, V. Oleinik, B. Karakhanov, V. Burtsev. În plus, autorul a

folosit pe larg articole din ziare și reviste din epocă, dar și publicații din anii '90, precum și surse secundare. Sursele respective ajută la cunoașterea mai detaliată a problemelor economice (comerț, contrabandă) din URSS, despre activitatea KGB, dar și despre activitatea și personalitatea șefului KGB, Iuri Andropov.

Duhamel oferă o analiză atentă a relațiilor dintre grupurile sociale în perioada sovietică târzie și a distribuirii resurselor către ele. În acest context, aflăm că principala îndatorire a organizațiilor de comerț din Moscova era distribuirea bunurilor, acțiune care urma să fie făcută în corespundere cu indicațiile guvernării, dar, după cum ne demonstrează autorul, devenise o repartizare a bunurilor determinată în mare măsură de mită. De fapt, mita devenise unul dintre mecanismele principale de distribuție din această perioadă. Oferirea bunurilor deficitare în schimbul protecției din partea oficialilor guvernării și ai Partidului Comunist a devenit un sistem în epoca brejnevistă. Autorul subliniază că, după anul 1970, organizațiile de comerț erau atât de puternice, încât erau capabile să se sustragă controlului din partea statului.

Duhamel se axează în lucrarea sa pe orașul Moscova, deoarece anume aici exista o luptă acerbă pentru bunurile rare și mult râvnite de către elitele politice, grupuri sociale, organizații și chiar persoane individuale. Din acest motiv, corupția s-a extins pe scară largă în Moscova, dar ea era prezentă și în alte regiuni, precum Krasnodar și Rostov. Autorul propune cititorului patru capitole în care analizează metodele de corupere în sistemul comercial și politic al URSS și lupta KGB cu corupția: 1. „O forță care a scăpat de sub control: înălțarea organizațiilor comerciale din Moscova”; 2. „Integritate și eficiență: războiul KGB împotriva corupției”; 3. „Cine? Cât de mulți? Cât de mult? Corupția în organizațiile de comerț din orașul Moscova”; 4. Războiul pe care KGB l-a pierdut”.

În primul capitol, Duhamel explică modalitatea prin care organizațiile de comerț au devenit excesiv de influente în societatea sovietică târzie. Organizațiile de comerț au fost create pe timpul lui Stalin, pentru a asigura o distribuire socială centralizată a bunurilor în situația unei penurii provocate de industrializare și colectivizare. Obiectivele acestor organizații erau determinate de partid, iar prețurile se aflau sub controlul statului, fiind menținute la nivel scăzut pentru a fi accesibile tuturor categoriilor sociale. Cu toate acestea, lipsurile permanente au dus la înflorirea corupției, iar Stalin a declanșat o campanie represivă din cauza ilegalităților comise în domeniul comerțului.

Duhamel menționează că puterea șefilor de la Glavtorg și Glavmosplodoovoschprom deriva din faptul că aceștia puteau distribui produsele destinate comercializării după bunul lor plac. Atenția lor se concentra pe o anumită categorie de resurse din sistemul de distribuire a bunurilor – alimente – pe care puteau să le transforme în putere politică. Cu cât mai multe resurse se alocuau unui grup, unei organizații sau unui individ, cu atât aceștia deveneau mai influenți în politică. Pentru posibilitatea de a procura bunuri rare sau de lux, grupurile, organizațiile sau indivizii plăteau mită directorilor de magazine. În așa mod, organizațiile de comerț acumulați sume considerabile de bani. Datorită influenței pe care administratorii organizațiilor de comerț o exercitau asupra politicienilor, rețeaua de comerț reușea să ocolească legea și să evite controlul său de către instituțiile statului.

Al doilea capitol include un scurt istoric al KGB începând cu anul 1917 până în momentul în care la conducerea instituției vine Iuri Andropov. Duhamel menționează că, inițial, KGB nu avea autorizație pentru a investiga crimele economice, dar Andropov și-a dorit să fie nu numai un bun șef al poliției politice, dar și o stea a structurilor judiciare ale Uniunii Sovietice. Această dorință vine din rivalitatea dintre Andropov și Shchelokov, ultimul fiind șeful Ministerului Afacerilor Interne al URSS. În interpretarea autorului, Andropov a încercat să demonstreze incapacitatea profesională a lui Shchelokov, de aceea obține permisiunea Biroului politic al CC al PCUS de a iniția o campanie anticorupție în rețeaua de comerț din Moscova. Ca urmare, în anii 1970, KGB desfășoară o monitorizare riguroasă a corupției din statul sovietic, Andropov acumulând tot mai multe informații pe care le transmitea sistematic Biroului politic. Prin demonstrarea implicării demnitarilor înalți de partid și de stat în ilegalități economice, aceste rapoarte aveau menirea de a arăta liderilor Partidului ce rol important juca corupția în distribuirea bunurilor în societatea sovietică și cât de influenți au devenit conducătorii organizațiilor de comerț. Pe de altă parte, șefii organelor de miliție sovietică, care trebuiau să se ocupe de investigarea crimelor economice, nu spuneau nimic despre cazurile de corupție.

În anii 1980-1981, presa din Vest și disidenții ruși scriu tot mai frecvent despre problema corupției în sistemul comunist, inclusiv despre implicarea oficialilor guvernamentali și de partid de rang înalt. Kremlinul nu putea rămâne indiferent față de această problemă acută, iar KGB părea a fi cea mai potrivită forță pentru lupta cu acest flagel

social. Presa informa populația tot mai mult despre campania anticorupție condusă de KGB, astfel imaginea structurii de securitate îmbunătățindu-se considerabil în societate. După cum remarcă autorul, chiar și intelectualii, care timp de decenii au fost una dintre țintele principale ale persecuțiilor KGB, au început să privească cu ochi mai buni instituția respectivă.

În capitolul „Cine? Cât de mulți? Cât de mult? Corupția în organizațiile de comerț din orașul Moscova”, Duhamel ilustrează prin informații concrete amploarea și caracterul acestei corupții, inclusiv cine erau conducătorii organizațiilor de comerț implicați în corupție, sumele de bani câștigate în urma ilegalităților comise. Autorul analizează colaborarea tenebră dintre cei care ofereau mită (de obicei, conducătorii organizațiilor de comerț) și cei care primeau mită (oficiali ai Partidului Comunist, deputați, înalți funcționari). În urma acestei relații aveau de câștigat ambele părți: șefii organizațiilor de comerț beneficiau de protecție politică, iar oficialii statului, în schimbul protecției oferite, primeau bani și bunuri. Gradul de protecție al mituitorului depindea de cât de înaltă era poziția oficialului mituit. De exemplu, Y. Sokolov, directorul magazinului de produse alimentare „Eliseevski”, avea cei mai influenți protectori. Investigațiile KGB asupra unor persoane erau deseori obstructionate de funcționari mituiți, fiind foarte dificil să se aducă acuzații unor persoane din administrația organizațiilor de comerț. Autorul menționează că în dosarul anticorupțional al organizațiilor de comerț din Moscova au fost nominalizate mii de persoane, dar foarte puțini erau membri ai Partidului Comunist. Totuși, două figuri importante ale Partidului au figurat pe listele acuzaților: N. Tregubov și O. Pospelov. Tregubov a fost președintele Glavtorg-ului și deputat. Pe de altă parte, rezultatele anchetelor demonstrează că în activități ilegale erau implicate și familiile membrilor administrației organizațiilor de comerț, de cele mai multe ori soțiile directorilor.

În ultimul capitol, Duhamel descrie metodele de lucru și consecințele luptei anticorupție a KGB-ului, el prezintă și lista persoanelor condamnate, printre care două persoane condamnate la moarte – Iuri Sokolov și Mkhitar Ambartsumyan. Ceilalți acuzați au primit sentințe de la 8 la 15 ani de închisoare. Materialele de arhivă atestă că în anchetele duse, KGB s-a axat foarte mult pe cooperarea celor arestați, pentru a obține informații compromițătoare despre conducătorii organizațiilor de comerț. La rândul lor, acuzații care cooperau

cu anchetatorii beneficiau de anumite privilegii, conștientizând că era în folosul lor să divulge activitatea ilegală a superiorilor lor. Tot în acest capitol autorul explică măsurile de protecție întreprinse de către directorii de magazine. Astfel, conducătorii organizațiilor comerciale, conștienți de faptul că liderii sovietici puteau fi schimbați în orice moment, au plasat oamenii lor la nivele mai mici ale ierarhiei guvernamentale, astfel încât, chiar dacă protectorii sus-puși erau schimbați, rămâneau intacte elemente de suport.

După cum ne demonstrează lucrarea lui Luc Duhamel, activitatea corupțională a organizațiilor de comerț din Moscova și alte orașe sovietice a afectat întregul sistem social, economic și politic al URSS. Rețelele de comerț din Moscova au obținut o mare putere politică și economică în anii conducerii brejneviste, reușind să o mențină până spre sfârșitul anilor '80 ai secolului XX. Demontarea acestor rețele a avut loc datorită luptei KGB cu corupția în perioada aflării la conducere a lui Iuri Andropov. În opinia autorului, operația respectivă s-a încununat de succes datorită profesionalismului și incoruptibilității conducătorului KGB, care se deosebea de mulți alți lideri sovietici din acea perioadă.

Liliana Bargan